

PEDAGOGIKAGA ARALASH TA'LIMNING AHAMIYATI

Abdullayev Abduhakim Nigmatovich

Nizomiy nomidagi TDPU, Professional ta'lim fakultet

Texnologik ta'lim metodikasi kafedresi.V/b dotsent

<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.8434559>

ARTICLE INFO

Received: 05th Oktober 2023

Accepted: 11th Oktober 2023

Online: 12th Oktober 2023

KEY WORDS

Aralash ta'lim, pedagogika, metod, o'qitish, ilm-fan.

ABSTRACT

Mazkur maqolada pedagogik faoliyatning yangi shakllaridan biri bo'lmish aralash ta'limning mohiyati, o'ziga xosligi hamda yo'nalishlari muhokama etiladi.

KIRISH

Innovatsion texnologiyalar sifatida bugungi globallashuv davrida insonlarning ijtimoiy-iqtisodiy hamda o'quv faoliyati davomida tobora ko'proq axborot-kommunikatsiya texnologiyalari namyon bo'lmoqda. Bu jarayon ayniqsa pandemiya sharoitida ta'lim tizimida yanada muhimroq ahamiyat kasb etmoqda, sababi ta'lim - bu axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sezilarli darajada ta'sir ko'rsatadigan sohalaridan hisoblanadi. Bu esa, ta'lim olishga o'rganish sifatini oshirish uchun yangilik va yangi yondashuvlarga ehtiyoj borligini bildiradi. An'anaviy ta'lim tizimi, o'qitish metodikalari yuzasidan yetarlicha tadqiqotlar olib borilgan hamda ular muttasil ravishda, jamiyat taraqqiyotiga uyg'un holda rivojlanib bormoqda. Masofaviy ta'lim jarayoni esa, Respublikamizda ommaviylashmagan, qisman qo'llanilib kelingan bo'lib, uning joriy etilish mexanizmi borasida amalga oshiriladigan ishlar talaygina. Masofaviy ta'lim jarayonining muhim omillardan biri axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish bilan bog'liq bo'lib, unda ta'lim oluvchilarga istalgan joyda va istalgan vaqtda bilim olishlari uchun turli usul va texnologiyalardan foydalanish imkoniyati yaratiladi. Bu ayni paytda hududlarga axborot uzatishdagi qiyinchiliklar, internet tarmog'ining talab darajasida emasligi ham bir qator muammolarni keltirib chiqaradi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Dastlab masofadan o'qitish televizor, radio, video lentalar, xatlar va SD-ROMlardan foydalangan holda olib borilgan bo'lsa, keyinchalik masofaviy ta'limning yangi - elektron qurilmalardan foydalanish modeli yuzaga keldi. Klark va Mayerlarning fikriga ko'ra, elektron ta'lim bu internet yoki shunchaki kompyuter yordamida amalga oshiriladigan o'quv faoliyatidir[4]. Ammo elektron ta'limning boshqa «resurslar va xizmatlarga osonroq kirish shuningdek, masofadan turib almashish va hamkorlik orqali ta'lim sifatini oshirish uchun yangi multimedia texnologiyalari va internetdan foydalanishdir», degan ta'riflar ham mavjud.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Elektron ta'lim o'qituvchilar hamda o'quvchilar uchun qulay o'quv muhitini yaratishi bilan birga uning ma'lum kamchiliklari ham mavjud. Masalan, elektron ta'lim tizimlarida

samarali ijtimoiylashuv jarayonini ta'minlash yetarlicha qiyinchilik tug'diradi. Elektron ta'limdan farqli o'laroq, mashg'ulotlarni an'anaviy, yuzma-yuz tarzda olib borish hali ham o'quvchilar uchun kulay ijtimoiylashuv muhitini yaratish uchun eng yaxshi model hisoblanadi. Elektron ta'limning zaif tomonlari an'anaviy ta'lim tizimlarining afzalliklarini o'z ichiga oladigan yanada samarali ta'lim yondashuvlari: ta'lim iste'molchilarining ma'lumotlar bazasi imkoniyatlarini oshirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari qo'llanilishining ommalashuvi, o'qitishning zamonaviylashuvi kabi jihatlar tadqiq qilina boshladi. Mazkur ta'lim tadqiqotlarida ko'plab innovatsion uslublar va yondashuvlar ishlab chiqilgan va amalga oshirilgan. Bularga Blum - fikrlash jarayonlari ierarxiyasi, Kellerning individullashtirilgan ta'lim tizimi nazariyalarini qo'llash, Gagnening vosita va fikrlash qobiliyatlarining ierarxik tuzilishi haqidagi, Merrillning komponentlarni xaritalash nazariyasi, Klark va Gerining multimedia o'qitishning asosiy tamoyillarini misol tariqasida keltirish mumkin.

Shunday qilib, an'anaviy va masofaviy ta'lim shakllarining integratsiyasi doirasida ilg'or texnologiyalar asnosida qo'llab- quvvatlanadigan, samarali va qulay o'qitish usullari yoki uslublarini topish kerak bo'ladi. Shu o'rinda an'anaviy va masofaviy ta'lim shakllarini «aralash» ta'lim shakli yoki «uyg'unlashgan» ta'lim shakli sifatida atash o'rinli bo'lardi. Bir qator adabiyotlarda aralash ta'limning metodlari va texnologiyalarining har xil turlarini o'z ichiga olgan yondashuv ekanligi, aralash ta'lim modeli turli xil yondashuvlarga ega bo'lgan ikki yoki undan ortiq texnologiyalarni o'z ichiga olishi mumkinligi, ammo bugungi kunda bu asosan an'anaviy va masofaviy mashg'ulotlar kombinatsiyasi bilan bog'liqligi xususida fikr yuritilgan.

Uyg'unlashgan yondashuv o'quvchilar onlayn ta'lim texnologiyalaridan foydalanishlari va o'qituvchilar yoki boshqa o'quvchilar bilan o'zaro aloqada bo'lishlari uchun samarali o'quv muhitini ta'minlashga, talabalarining bilim darajasini oshirishi va o'qitish vaqtini optimallashtirishga olib keladi. Aralash ta'lim hamkorlikning dasturiy ta'minoti, veb-ga asoslangan turli xil yetkazib berish usullarini birlashtirgan yechim sifatida namoyon bo'ladi. O'qitishning turli usublari va texnologiyalarining kombinatsiyasidan foydalangan holda, aralash ta'lim talabalarining ilmiy kompetentligini ta'minlash barobarida:

- ta'limning uyg'unlashgan shakli umumiy ta'lim xarajatlarini kamaytirishi;
- turli xil ta'lim texnologiyalaridan foydalanish talabalar e'tiborini kurs mavzusiga ko'proq jalb qilishi;
- ma'ruza, seminar, amaliy mashg'ulotlar va boshqa ta'lim usullarining kombinatsiyasidan foydalangan holda, o'quvchilar istagan joylaridan o'zlari istagan vaqtda bilim olish kabi bir qator qulayliklarga ega bo'lishadi. Shuningdek, interfaol tadbirlar, ya'ni barcha o'quvchilar bir vaqtning o'zida ishtirok etadigan sinxron o'quv faoliyatini, ta'lim oluvchining individual, o'z tempida va mustaqil ravishda amalga oshiradigan o'quv tajribasi, hamkorlikda talabalar boshqalar bilan aloqasi (elektron pochta, forum va onlayn suhbat), ularning bilimini baholash, o'quv materiallarini saqlash va uzatishni yaxshilash kabi jihatlarini ham inobatga olish maqsadga muvofiq.

Aralash ta'limning yana bir muhim jihati bu- hodisa va jarayonlarning jonli, sinxronlashtirilgan shaklidir. O'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi jonli aloqani hech qanday texnologiya o'rnini bosa olmaydi va Jon Keller nazariyasiga ko'ra[5], jonli voqelik talabalar

o'quv motivi modelida to'rtta elementga e'tibor qaratadi: diqqat, dolzarblik, ishonch va qoniqish.

Diqqat. Talabaning diqqatini tortish uchun turli xil texnik vosita va usullardan foydalaniladi va bu talabning o'quv jarayoniga jalb qilishning zaruriy sharti hisoblanadi. Chunki, o'rganishni ularning o'ziga xos holatlariga mos keladi, deb hisoblasalar, diqqat va e'tiborni jamlaydilar.

Dolzarblik. Mavzuning dolzarbligini ko'rsatish uchun virtual o'qituvchi o'quvchilarga masalaga doir hayotiy ma'lumotlardan qanday foydalanishi mumkinligi haqida misollar yoki o'xshashliklardan foydalanishi zarur bo'ladi.

Ishonch. O'quvchilar faol bo'lishlari uchun ular o'quv materialini o'zlashtira olishi va qobiliyatlariga ishonishlari kerak. O'quvchilarda o'ziga bo'lgan ishonchni oshirish uchun tajribali virtual o'qituvchi mavzu bo'yicha talablar, zaruriy kompetensiyalarni aniqlab, o'quvchilarga yangi ko'nikmalarini amalda qo'llash uchun yetarlicha vaqt beradi. Bunda talabalar faolligi ularning natijalari va o'quv tajribalaridan mamnun bo'lishlariga bog'liq ekanligini hamda ular olgan bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalarini qo'llash mumkin bo'lgan amaliy topshiriqlar taqdim etilishi mumkin.

XULOSA VA MUNOZARA

Hozirgi kunda ta'limning ko'plab nazariyalari mavjud va ularning hech birini ta'limning barcha muammolarini tubdan hal qiladigan, muhim deb qabul qilinishi mumkin emas. Aralash o'rganish, ehtimol jamiyatdagi o'zgarishlar, texnologik taraqqiyot va ta'limning global manzarasini hisobga olgan holda, ta'lim berishning barcha yondashuvlardan ustunlik qilishi va saqlanib qolishi mumkin bo'lgan usullardan biridir.

References:

1. O'zbekiston Respublikasining Ta'lim to'g'risidagi Qonuni (Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 24.09.2020 y., 03/20/637/1313-son).
2. Musurmonov R., Musurmanova M. O'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda innovatsiyalar //Academic research in educational sciences. – 2020. – №. 3. – S. 777-783.
3. Raxmanova M. Q. TA'LIM JARAYONIDA O'QUV MUNOZARALARINI TASHKIL ETISHDA O'QITUVCHINING PEDAGOGIK MAHORATI, IJODKORLIGI VA FAOLLIGI //Oriental Art and Culture. – 2020. – №. IV.
4. Kurbonova M. F. Yoshlarda kreativ tafakkurni shakllantirishning pedagogik asoslari //Xals ta'limi. – 2020. – T. 3.
5. www.ziyonet.uz